

Maak vaart met rekeningrijden op het stroomnet

18-07-2019, *Energiepodium*

Wie straks in de auto rijdt, betaalt voor gebruik van de wegen en extra in de spits. We noemen dat rekeningrijden. Volgens Martien Visser geen gek idee.

Nederland heeft 150.000 km wegen en 300.000 km stroomkabels. Vaak is daarop volop ruimte. Regelmatig is het druk. En soms zijn er knelpunten. We breiden dan uit. Dat werk is nooit af. Steeds ontstaan nieuwe knelpunten. Het kost miljarden. Elk jaar weer. Kan het slimmer?

Voor wegen betaalt u wegenbelasting. Voor het stroomnet een tarief. Vervolgens mag u doen en laten wat u wilt. U betaalt voor de toegang, niet voor het gebruik. Bij het stroomnet betalen we ook niet allemaal. Het netwerktarief voor producenten van elektriciteit (LUP) is nihil. Het stroomnet is voor hen gratis. Producenten hebben geen reden zuinig om te gaan met netwerkcapaciteit. Ook hebben zij geen belang hun elektriciteit op een voor de netbeheerder handige locatie aan te bieden. Dus worden er in Drenthe volop zonneweides gebouwd, terwijl er geen vraag is. Gewoon, omdat de grond daar ietsje goedkoper is. Vervolgens is de netbeheerder wettelijk verplicht daar alle zonnestroom te accepteren, ook als dat voor hem tot grote investeringen leidt. Wie bepaalt, betaalt, is het adagium. Hier niet, want de rekening gaat niet naar de producent, maar naar de afnemers: de industrieën, het MKB en de huishoudens.

Deze huishoudens betalen een vast tarief, ongeacht hun gebruik van het stroomnet. Een rijtjeshuis met zuinige bewoners en een jaarverbruik van minder dan 2000 kWh per jaar betaalt evenveel als een villa met verkwistende bewoners en 10.000 kWh. Voor MKB-ers en industrie is trouwens wel differentiatie in tarieven.

“Gebruikers hebben geen belang om stroomnet te ontzien”

Geen van de stroomnetgebruikers heeft enig belang het stroomnet te ontzien op momenten van stress. Dus zien we heel EV-minnend Nederland de auto bij thuiskomst vanaf 18 uur opladen, terwijl dat prima 's nachts kan. Vooralsnog is het aantal elektrische auto's beperkt, maar dat gaat veranderen. Een beetje EV vraagt tijdens het thuisladen driemaal zoveel stroom als een gemiddeld huishouden. De gevolgen voor het stroomnet kun u raden. Wat gaan we daaraan doen? Het kan toch niet zijn dat we daarvoor onnodig de stroomnetten gaan uitbreiden?

Deze manier van werken is misschien nog wel goed te praten wanneer het stroomnet weinig zou kosten. Maar dat is niet waar. Het stroomnet is voor een gemiddeld huishouden zelfs duurder dan de elektriciteit zelf. Bovendien zullen de kosten voor het stroomnet komende jaren flink stijgen, want er moet fors in worden geïnvesteerd.

“Vaste tarief huishoudens pakt unfair uit voor woningen aan warmtenet”

Het vaste tarief voor huishoudens pakt unfair uit voor woningen aan een warmtenet. Dergelijke woningen belasten het stroomnet veel minder dan hun all-electric soortgenoten. Het netwerktarief zou voor all-electric woningen daarom twee tot drie maal duurder moeten zijn. Bewoners met een warmtenet betalen dus indirect mee aan de zware stroomnetten in all-electric wijken. Anderzijds hoeven bewoners in all-electric wijken niet bij te dragen aan de kosten voor warmtenetten.

Ook zet het vaste tarief warmtesystemen met aquathermie en grondgebonden en hybride warmtepompen op achterstand. Kenmerk van deze drie systemen is dat ze ten opzichte van all-electric in meer of mindere mate minder elektriciteit vragen wanneer het heel koud is. Daardoor belasten ze het stroomnet veel minder. Echter, vanwege het uniforme tarief zien burgers dat voordeel niet terug. Als gevolg daarvan wordt vrijwel standaard gekozen voor warmtepompen op basis van buitenlucht. Vaak inclusief bijverwarming met gloeispiralen en bijzetkacheltjes voor als het echt koud wordt. Wat dit op termijn voor de belasting van het stroomnet betekent, kunt u raden. Netbeheerders houden hun hart vast.

“Situatie waarin producenten bepalen, maar niet betalen, is onhoudbaar”

Op termijn wordt het huidige gescheiden model tussen productie en netbeheer losgelaten. De situatie waarin producenten wel bepalen, maar niet betalen, is eenvoudigweg onhoudbaar. Zeker als er subsidies blijven en men zal blijven investeren, ook al heeft de markt er geen behoefte aan. Bij de succesvolle uitrol van wind op zee gebeurt dit al. De situatie is zelfs omgedraaid. TenneT is nauw betrokken bij de bepaling van de locaties van offshore windparken, de timing en de grootte. Ze doet zelfs al voorinvesteringen, wat veel tijd bespaart in de uitrolfase. Marktpartijen mogen vervolgens inschrijven op een tender. Op land moeten SDE aanvragen vanaf nu worden voorzien van een verklaring van netbeheerders, dat ze tijdig netwerkcapaciteit beschikbaar hebben. Een goede eerste stap van EZK in dezelfde richting.

“Beprijs schaarse goederen, dan gaat samenleving er slimmer mee om”

De economie leert dat je schaarse goederen moet beprijzen. De samenleving gaat er dan slimmer mee om en we worden er als maatschappij beter van. Voor het wegennet snappen we dat inmiddels. We gaan rekeningrijden. We betalen dan niet voor toegang, maar voor gebruik, inclusief een toeslag tijdens de spits. Tegelijk wordt de wegenbelasting verlaagd. Het systeem is eenvoudig. De crux bij rekeningrijden zit in de ontwikkeling van de benodigde ICT infrastructuur.

Betalen voor gebruik kan ook op het stroomnet, inclusief spitsheffing. De vaste netvergoeding wordt dan verlaagd. Prima als je op zondag stroom van je zonnepanelen op het netwerk zet, en die op maandagavond weer terughaalt. Je betaalt dan tweemaal het kWh-tarief. Je buurman heeft een accu, belast het netwerk daarmee niet en hoeft ook niet te betalen. En wil jij je EV tussen 18 en 22 uur laden? Ga je gang. Buurman doet het 's nachts en betaalt veel minder.

Uiteraard zijn er variaties op dit thema mogelijk. Bij rekeningrijden is de kogel door de kerk. De plannen worden uitgewerkt zodat het volgende kabinet een besluit kan nemen. Laten we dat ook voor stroomnet doen. Het is trouwens op het stroomnet veel eenvoudiger dan voor de auto, want de benodigde ICT is dankzij de uitrol van slimme meters al aanwezig.

Eind dit jaar wordt de nieuwe Energiewet ter consultatie aangeboden. Een mooie gelegenheid daaraan de optie van rekeningrijden op het stroomnet toe te voegen.

Martien Visser

Martien Visser is lector energietransitie & netintegratie, Hanzehogeschool Groningen en Manager Corporate Strategy bij Gasunie. Hij schrijft zijn column op persoonlijke titel. Zijn mening komt niet noodzakelijkerwijs overeen met die van de Hanzehogeschool of Gasunie.